

כסלו התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מלאכים - מי הם? מה תפקידם? וכיצד הם פועלים?

לפרשת ויצא

מִלְאָךְ ה', מִי שְׂמֵךְ: כִּי-יבֹא דְבַרְיָךְ (דְּבָרְךָ), וְכַבְּדֶנּוּךָ. יח
וַיֹּאמֶר לוֹ מִלְאָךְ ה', לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמַי--וְהוּא-פְּלֵאֵי.

10. רבנו אברהם אבן-עזרא על שמות כה מ:
"כל כרוב נעשה לקבל כח העליון, גם בעבור שילמוד המשכיל"

11. מסכת אבות ד, יא:

"כל המקיים מצווה בעולם הזה קונה לו סניגור לעולם הבא, וכל העובר עבירה בעולם הזה קונה לו קטיגור לעולם הבא"

12. "משך חכמה" על כי תשא - שמות ל"ב יט:

והכרובים אין להם עבודה ושום מחשבה ועניין, רק זהו כמו הקברניט רוצה לדעת הרוח לאן נוטה, עושה תורן, כן עשה הבורא יתברך סימנים וציונים להודיע אם ישראל עושים רצונו של מקום בזמן ש'פניהם איש אל אחיו'.

13. גמרא בבא בתרא צ"ט, ע"א:

כיצד הן [הכרובים] עומדים? רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: פניהם איש אל אחיו, וחד אמר: פניהם לבית. ולמאן דאמר פניהם איש אל אחיו, הא כתיב (דבה"ב ג:י): 'ופניהם לבית'? לא קשיא: כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום.

14. האברבנאל על בראשית יח:

הכיצד יושג ה"שכל הנבדל" ע"י חושי האדם?

15. בבא מציעא (פ"ו ע"ב):

"מאן נינהו שלשה אנשים - מיכאל וגבריאל ורפאל. מיכאל - שבא לבשר את שרה, רפאל - שבא לרפא את אברהם, גבריאל - אזל למהפכיה לסדום."

16. הרמב"ם במורה הנבוכים (ח"ב פרק מא):

"ודע כי מי שבא בו כתוב שדבר עמו מלאך או באהו דבר מהשם, שזה לא יהיה בשום פנים אלא בחלום או במראה הנבואה... כי כל מקום שנזכר בו ראיית מלאך או דבור, שזה אמנם הוא במראה הנבואה או בחלום... וכן אמר עוד בענין יעקב, אמרו ויאבק איש עמו, שהוא

1. בראשית כ"ח יב:

"וַיִּחְלַם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצְבֵּי אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיִם וְהִנֵּה מִלְאָכָי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ".

2. רש"י:

עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו

3. בראשית ל"ב ב:

ויעקב, הלך לדרכו; ויפגעו-בו מלאכי אלוקים. ויאמר יעקב כאשר ראם, מחנה אלוקים זה; ויקרא שם-המקום ההוא, מחניים.

4. בראשית ג' כ"ד:

וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכַּן מִקֶּדֶם לְגֹן עֵדֶן אֶת הַכְּרָבִים וְאֶת לֵהט הַחֶרֶב הַמֵּתֶּהֶפֶת לְשָׁמַר אֶת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים.

5. דברי הימים ב' ג' י:

"וַיַּעַשׂ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים כְּרוּבִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה צַעֲצָעִים וַיַּצְפוּ אֹתָם זָהָב"

6. רש"י בפרשת תרומה:

"כרובים - דמות פרצוף תינוק להם".

7. רשב"ם:

"מעשה צעצועים - פסוק הוא בדברי הימים, והוא לשון צאצאים כלומר תינוקות, כדאמרינן "מאי כרוב - כרביא", כלומר כתינוקות הנפטרים מרבותיהן..."

8. בראשית ל"ב ל:

וַיֹּאמֶר, לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׂמֵךְ-כִּי, אִם-יִשְׂרָאֵל: כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹקִים וְעִם-אֲנָשִׁים, וְתוֹכֵל. ל וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא שְׂמֵךְ, וַיֹּאמֶר, לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמַי; וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ, שָׁם. לֹא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם, פְּנֵי-ל: כִּי-רָאִיתִי אֱלֹקִים פְּנִים אֶל-פְּנִים, וְתַנְצֵל נַפְשִׁי.

9. שופטים י"ג, י"ז:

וַיֹּאמֶר מְנוּחַ, אֶל-מִלְאָךְ ה': נַעֲרָה-נָא אוֹתְךָ, וְנַעֲשֵׂה לְפָנֶיךָ גְדֵי עִזִּים. טז וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ ה' אֶל-מְנוּחַ, אִם-תַּעֲרָנִי לֹא-אֶכֶל בְּלַחְמְךָ, וְאִם-תַּעֲשֵׂה עֵלָה, לֵה תַעֲלֶנָּה: כִּי לֹא-יָדַע מְנוּחַ, כִּי-מִלְאָךְ ה' הוּא. יז וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-

ולהלן אתמר מלאכים כשנסתלקה שכינה... מכל זה יש לך להתבונן כי זה מופת חזק שהיו אנשים ממש ומלאכים ממש ועשו כל מה שעשו מדעת המלאכים. ומעתה יבואו הכתובים אמיתיים כפשוטן בשם אנשים ובשם מלאכים, והגלוי והסתום בהם אמת. וזהו ענין הדיבור בנחש ובאתון, והמשכיל יבין".

21. סנהדרין צ"ג ע"א:

"גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת"

22. תרגום הפסוק בדניאל ג, כה:

אני רואה ארבעה אנשים מותרים בחבליהם והולכים בתוך האש וחבלה אין בהם ותואר פניו של הרביעי דומים למלאך אלוקים.

23. חולין צא ע"ב:

חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישאל אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום, ואמרי לה פעם אחת בשבת, ואמרי לה פעם אחת בחודש, ואמרי לה פעם בשנה ואמרי לה פעם אחת ביובל ... ואמרי לה פעם אחת בעולם ...

וישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות, שנאמר שמע ישראל ה' וגו', ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות, כדכתיב קדוש קדוש קדוש ה' צב-אות.

ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר: ברן יחד כוכבי בקר, והדר ויריעו כל בני אלקים (איוב לח ז) ... וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו, איני יודע מי נעשה שר למי, כשהוא אומר כי שרית עם אלקים, הוי אומר יעקב נעשה שר למלאך, בכה ויתחנן לו, איני יודע מי בכה למי, כשהוא אומר ויאמר שלחני, הוי אומר מלאך בכה ליעקב.

24. המהר"ל בדרך חיים (עמ' רעו):

"כי השכר הוא שייך דווקא לאדם שקונה מעלה יותר ממה שהיה לו קודם והוא קונה עולם הבא, אבל מדרגה זאת אין למלאכים... ואין למלאכי השרת צער כלל כאשר עושים רצון קונם לכך אין להם יותר ממה שנבראו"

25. האבן עזרא בפירושו לספר איוב (ל"ג כ"ג):

ואל תשים לבך אל דברי הגאון שאומר שהאדם נכבד מהמלאכים, וכבר ביארתי בספר היסוד כי כל ראיותיו הפוכות, וידענו כי אין בבני אדם נכבדים כמו הנביאים, ויהושע נפל על פניו לפני מלאך ה' והשתחוה...

26. שבת פח:

אמר ריב"ל בשעה שעלה משה רבינו למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבוש"ע, מה לילוד אשה בינינו. א"ל, לקבל תורה בא. א"ל, חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא

בצורת הנבואה... וזה ההתאבקות והדבור כלו במראה הנבואה. וכן ענין בלעם כלו בדרך ודברי האתון הכל במראה הנבואה.

17. הרמב"ן (בראשית י"ח ב):

"... והנה לדבריו לא לשה שרה עוגות, ולא עשה אברהם בן בקר, וגם לא צחקה שרה, רק הכל מראה, ואם כן בא החלום הזה ברוב ענין כחלומות השקר, כי מה תועלת להראות לו כל זה? וכן אמר בענין "ויאבק איש עמו" שהכל מראה הנבואה. ולא ידעתי למה היה צולע על ירכו בהקיץ? ...

והנה לפי דעתו זאת יצטרך לומר כן בענין לוט, כי לא באו המלאכים אל ביתו, ולא אפה להם מצות ויאכלו, אבל הכל היה מראה. ואם יעלה את לוט למעלת מראה הנבואה איך יהיו אנשי סדום הרעים והחטאים נביאים, כי מי הגיד להם שבאו אנשים אל ביתו?

ואם הכל מראות נבואתו של לוט, יהיה "ויאיצו המלאכים וגו' קום קח את אשתך", "ויאמר המלט על נפשך" ... וכל הפרשה כלה מראה, וישאר לוט בסדום. אבל יחשוב שהיו המעשים נעשים מאליהם, והמאמרים בכל דבר ודבר מראה, ואלה דברים סותרים הכתוב, אסור לשומעם אף כי להאמין בהם"

18. מדרש שמות רבה (כה, ב):

"ר' סימון בשם ר' אליעזר פתח ... שהוא עושה צביונו במלאכיו, כשהוא מבקש הוא עושה אותם יושבים... ופעמים עושה אותן עומדים (ישעיה ו) שרפים עומדים .. ופעמים עושה אותן בדמות נשים ... ופעמים בדמות אנשים שנאמר (בראשית יח) והנה שלשה אנשים, ופעמים עושה אותן רוחות שנאמר (תהלים קד) עושה מלאכיו רוחות, ופעמים אש שנאמר (תהלים ק"ד) משרתיו אש לוהט."

19. הרמב"ן (על בראשית י"ח ב):

ראיית המלאך איננה נבואה ואין הרואים מלאכים והמדברים עמם מכלל הנביאים ... אבל היא מראה, תקרא "גלוי עינים", כמו ויגל השם את עיני בלעם וירא את מלאך ה' (במדבר כב לא), וכן ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח נא את עיני ויראה (מ"ב ו יז), אבל במקום אשר יזכיר המלאכים בשם "אנשים" כענין הפרשה הזאת ופרשת לוט, וכן ויאבק איש עמו (להלן לב כה), וכן וימצאהו איש (שם לו טו), על דעת רבותינו (תנחומא וישב ב) הוא כבוד נברא במלאכים, יקרא אצל היודעים "מלבוש", יושג לעיני בשר בזכי הנפשות כחסידיים ובני הנביאים. ולא אוכל לפרש.

20. רבינו בחיי בפירושו לתורה:

"והתבונן היטב כי קרא הכתוב המלאכים בשם אנשים בענין אברהם, ובענין לוט קראם מלאכים, ודרשו חז"ל (בראשית רבה נ, ב) הכא אתמר אנשים והכא אתמר מלאכים, הכא אתמר אנשים כשהיתה שכינה על גביהן,

העולם. אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?! מה אנוש כי תזכרנו, בן אדם כי תפקדנו, מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". אם אתה מחפש למי לתת את התורה - תנה הודך על השמים. "אל הקב"ה למשה, החזר להם תשובה. אמר לפניו, רבונו של עולם, מפחד אני מהם שמא ישרפוני בהבל שבפיהם (שרפים עומדים ממעל לו). אמר לו, אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה... אמר לפניו, רבוש"ע, תורה שאתה נותן לי מה כתוב בה "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - למצרים ירדתם?! "מבית עבדים" - לפרעה נשתעבדתם?! תורה למה תהא לכם?!

27. הושע יב, ה:

"וַיֵּשֶׁר אֶל מְלֶאכֶּד וַיְכַל בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בַּיִת אֶל יִמְצְאוּנוּ וְשָׁם יִדְבַר עִמָּנוּ"

28. בראשית ל"ב, כט:

"כִּי שָׁרִית עִם אֱלֹהִים וְעִם אַנְשִׁים וְתוֹכַל".

29. בראשית ל"ב, כז:

"וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר"

30. תהילים צא, יא:

"כִּי מֵלֹאכֵינוּ יִצוּה לָךְ לִשְׁמֹרֶךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ"

31. מדרש תהלים (בובר מזמור קד):

"זוכה אדם - מלאכי השרת מלוין אותו ומשמרין אותו, ואין נוגע בו דבר רע".